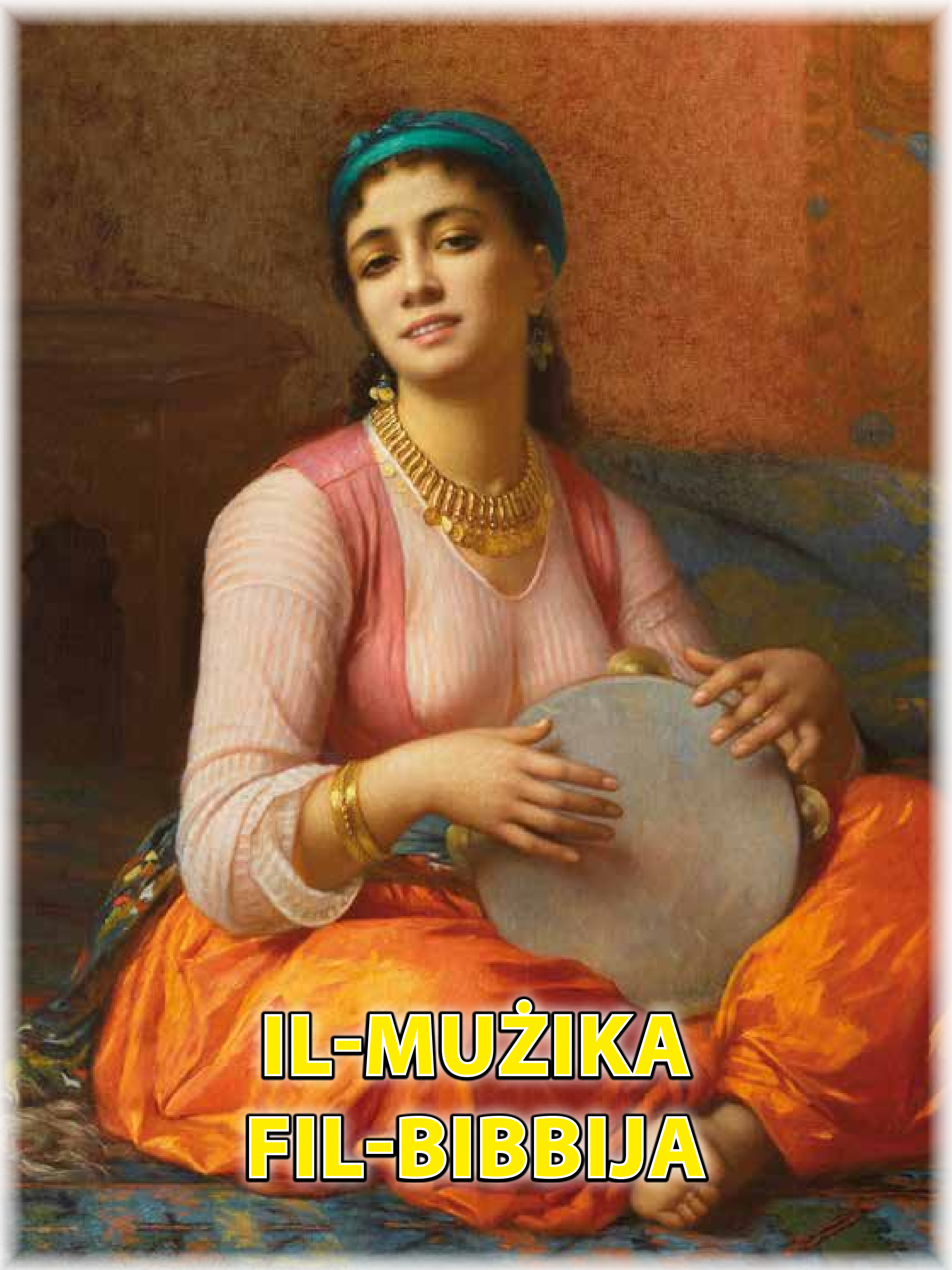

Fr Charles Buttigieg

"U smajt leħen mis-sema bħal-leħen tal-ilmijiet kotrana u bħall-ħoss ta' ragħda qawwija u l-ħoss li smajt kien bħall-ħoss tad-daqqaqa tac-ċetri huma u jdoqqu ċ-ċetri tagħhom"

(Apokalissi 14:2)

Fl-Antik Testment

Il-mużika bil-kant, għanjiet, melodiji daqq u żfin hija lingwa universali tal-emozzjonijiet u s-sentimenti tal-qalb tal-bniedem u hija forma ta' komunikazzjoni. Il-Knisja wkoll tinkoraġixxi l-ministeru tal-kant fil-liturġija u tal-mużika sagra (ara t-*Tra Le Sollecitudini* ta' Piju X fl-1903, il-*Mediator Dei* ta' Piju XII fl-1947 u l-*Musicae Sacrae* ta' Piju XII fl-1955). Skont it-tradizzjoni rabbinika anke Alla nnifsu jħobb ikanta. Fil-fatt il-kelma 'salm' ġejja mill-Grieg *psalmos* li titraduci l-kelma Ebrajka *mizmor* li tfisser daqq jew għana bid-daqq (ara Salm 33:1 u Efesin 5:19). Fl-Ebrajk għandna kelma oħra li hija *tehillim* li tfisser 'tifħir' (ara Salm 150). Il-kelma Griega *psallo* tfisser 'iddoqq strument tal-kordi billi tiġbidhom'. Il-verb *lapap* ifisser 'tilgħab' bl-instrumenti tal-mużika. Il-kelma *halil* li tfisser 'ittaqqab' tirreferi għall-instrumenti tal-mużika bl-arja u bir-riħ. Minn din il-kelma *halil* insibu is-salmi tal-pellegrinaġġ, tal-kant Lhudi il-*halel* (minn hawn insibu l-kelma 'Hallelujah'). Ħamsa u ħamsin salm huma marbuta mal-mexxej tal-kant jew is-surmast tal-kor. Il-profeta Isaija f'6:3 ikollu d-dehra tas-serafini fuq it-tron ta' Alla ikantaw tliet darbiet qaddis lil Alla. Kliem ieħor fl-Ebrajk li nsibu: *jadah* (tfaħħar), *romam* (tifħir), *berakah* (barka), *rinnah* (ferh), *xir* (għanja) u fil-Grieg li nsibu: *umnos* (innu), *ainos* (tifħir), *epainos* (foħrija), *eulogia* (barka), *eksomologeo* (radd il-ħajr).

Fir-raba' kapitlu tal-ewwel ktieb tal-Bibbja diġà nsibu d-daqq tal-mużika b'rabta ma' Ġubal, li minnu ġejja l-kelma 'ġublew', li kien it-tifel ta' Lamek u Għada mil-linja ta' Kajjin, eżattament ħames ġenerazzjonijiet fuq Kajjin u sitt ġenerazzjonijiet minn Adam. Dan Ġubal kien missier dawk li jdoqqu l-kordi u s-sfafar (ara Ġenesi 4:20-21). Dan Ġubal kien jiġi hu Noè tal-arka. Il-Leviti wara saru kustodji tal-liturġija u għalhekk ukoll tal-mużika kollha marbuta magħha.

L-Eġizzjani, s-Sumeri u l-Babiloniżi wkoll kellhom l-istrumenti mużikali tagħhom. Jissemmew fil-Bibbja s-sfafar, bil-Grieg *syrinx*, kordi *neginah*, ċetri, arpa *kinnor* u *nevel*, salterju *pesanterin*, flawt *maxrogit*, mill-verb *xaraq* li jfisser 'tagħmel ħoss', bil-Grieg *aulos* (ara Matt 9:23), ċimbali *mezilayim*, *zilzalim*, *mezillot*, *selselim* (ara Neħ 12:27), il-qarn *qeren*, iż-żaqq *sumponeya*, żummara, utar, kordi, qniepen *paamon*, kitarra, mill-Grieg *kithara* u *qayteros* (ara wkoll Apokalissi 5;8 u 14:2), obwe, tanburlin, tnabar *tof* u *tabor*, trumbetti *hazozra*, bil-Grieg *salpinx*, (ara 1 Kor 14:8; Matt 6:2), ċnieċel, *menaaneim*, *minnim*, *meziltaim*, *sistrums*, *zither*, triangoli *sabk* u l-orgni. Dawn kienu jintużaw fid-diversi festi tal-Lhud, fit-tiġijiet, funerali u speċjalment dawk tal-ġublew *qeren yobel* fejn insibu l-famuża *shophar* il-qarn *qeren*, bl-Akkadiku *qarnu* tal-muntun selvaġġ *soferet hagħobelim* u l-festa tad-daqq tat-trombi li tikkomemora s-sena l-ġdida *Rosh Hashanah* u fil-*Yom Kippur* (ara Goswe 6:8-21).

Fl-Akkadiku nsibu l-kelma *tsafir* li tirreferi għall-mogħża partikulari. Ix-shofar li kienet tintuża fis-sinagogi

kienet tħabbar il-bidu tas-Sibt u tal-qamar il-ġdid. Tajjeb li ngħidu wkoll li l-poplu ta' Alla ċċelebra l-eżodu tiegħu mill-Eġittu bil-kant tal-Baħar tal-Qasab kif inisbu f'Eżodu 15:20. Tajjeb li ngħidu li n-noti, bl-Ebrajk *makam,* tal-mużika huma l-ġewwel sillabi li nsibu fl-ewwel salm tal-Bibbja. Il-ktieb tal-Għanja tal-Għanjiet huwa fuq kollox marbut mal-kant ta' bejn il-maħbub u l-maħbuba tiegħu. Insibu diversi għanjiet marbuta mal-ġbir tal-għeneb u meta kienu jġiżżu l-annimali. Jingħad li l-komunità ta' Qumran li kienet tħaddan ħafna silenzju ma kinetx tagħmel użu minn strumenti mużikali. Innijiet Kristjani nsibuhom fl-*Odes of Solomon* tat-tieni seklu W.K. u f'San Efrem tas-Sirja (306-373).

Ir-Re David

Ir-re David hu l-aktar personaġġ bibliku marbut mal-mużika. David minn Betleħem li kiteb diversi salmi huwa meqjus fil-Bibbja bħala mużiċista mill-aqwa. Kienet drawwa taż-żgħażagħ rgħajja li jdoqqu il-flawt magħmul mill-qasab waqt li kienu jirgħu n-nagħaġ. David kien magħruf ukoll li kien kapaċi jdoqq l-arpa li kien joqgħod ħafna jisimgħu r-re Sawl sabiex jikkonsla fid-dwejjaq tiegħu (ara 1 Samwel 16:18). Din l-arpa kienet żgħira u kienet proprjament il-lira *sabbeka.* Kienu diversi l-istrumenti tal-mużika li kienu jiġu użati fil-liturġija Lhudija u nsibu diversi ministrelli, jigifieri daqqaqa ta' dawn l-istrumenti mużikali (2 Kron 29:26).

Il-flawt kien użat ukoll fost l-Eġizzjani. Fl-ewwel ktieb tal-Kronaki nsibu l-koristi tat-tempju li kienu jgħoddu madwar 4000 ruħ maqsumin f'24 grupp. Hija però l-arpa l-istrument mużikali marbut mal-Lhud. L-għadira jew il-baħar tal-Gallileja li għandha forma ta' arpa tissejjaħ 'kinnereth' mill-kelma Ebrajka *kinnor* għall-arpa u dik Akkadika *kinnaru.* L-arpa hija msemmija fil-ktieb tal-Ġenesi, fiż-żewġ kotba ta' Samwel fil-Kronaki u fis-Salmi. L-użu tagħha

jmur saħansitra sa 2500 Q.K. L-arpa kienet tkun magħmula mill-injam tas-sandal kif insibu f'1 Slaten 10:11. Anke z-zokk tas-siġar taċ-ċipress kien jintuża għall-istrumenti mużikali. Il-kordi kienu magħmula mill-imsaren tan-ngħag. L-arpa kienet ukoll tissejjaħ *sheminith,* jiġifieri arpa bi tmien kordi (1 Sam 16:16). Kien hemm però l-arpa *asore* b'għaxar kordi fi żmien David. L-arpa kienet użata mil-Lhud biex jesprimu l-ferħ tagħhom, filwaqt il-Griegi kienu jużawha fin-niket tagħhom. L-Arka tal-patt fil-vjaġġi tagħha kienet dejjem akkumpanjata mid-daqq tal-arpa u ċ-ċimbali (ara 2 Samwel 6:5).

Fil-Ġdid Testment

Meta twieled Ġesù f'Betleħem l-anġli li dehru lir-rgħajja bdew ifaħħru lil Alla bil-kant tal-glorja (ara Luqa 2:10-12). Id-daqq u żfin huma msemmija fil-parabbola tal-Iben il-Ħali f'Luqa 15:25. Huma msemmija wkoll fl-episodju li wassal għall-martirju tal-Battista f'Mark 6:22. Id-daqqaqa tal-flejguta huma msemmija fil-fejqan u l-qawmien tat-tifla tal-kap tas-sinagoga f'Mattew 9:23 u f'San Luqa: "Daqqejnielkom il-flejguta u ma żfintux" (Luqa 7:32). Il-knisja trionfanti hija deskritta b'dan il-mod bil-kant fl-Apokalissi: "U smajt leħen mis-sema bħal-leħen tal-ilmijiet kotrana u bħall-ħoss ta' ragħda qawwija u l-ħoss li smajt kien bħall-ħoss tad-daqqaqa taċ-ċetri huma u jdoqqu ċ-ċetri tagħhom" (Apokalissi 14:2). Ma ninsewx hawnhekk l-innijiet kardinali tal-Magnificat u tal-Benedictus.

Erodi kien jorganizza diversi okkażżjonijiet mużikali kif jgħidulna wkoll Filun u Josephus. Fl-Apokalissi naraw l-erba' kreaturi jkantaw (4:8), l-24 xiħ (4:11), l-anġli (5:12) u l-ġemgħa (7:6). Nagħlaq bi kwotazzjoni ta' Martin Luteru dwar il-mużika liturġika: "*I would like to see all the arts, especially music, used in the service of Him who gave and made them.*"

Biblijografija

Barbiero, G., *Il regno di JHWH e del suo Messia: salmi scelti dal primo libro del Salterio*, Roma 2008.

Basadonna G., *Sui Fiumi di Babilonia*, L'Albero in fiore 3, Milano 1993.

Bundrick, S.D., *Music and image in Classical Athens*, New York 2005.

Costacurta B., *Con la Cetra e con la Fionda. L'ascesa di Davide verso il trono*, Roma 1994.

Finkle, A.L., *Easy guide to shofar sounding*, Los Angeles (CA) 2003.

Guthrie, S.T., "Singing, in the body and in the spirit", in *JETS* 46 (2003) 633-646.

Haik-Vantoura, S., *The Music of the Bible revealed*, Berkeley (CA) 1991.

Jones, I, "Musical instruments in the Bible", in *Anchor Bible Dictionary*, 4:930-934.

Keith, G., "Music in the Early Church", in *Review* 15 (2006) 51-80.

Liphschitz, N., "Cedars of Lebanon: Exploring the roots", in *Biblical Archaeology Review* (May/June 2013).

Mitchell, T.C., "The Music of the Old Testament reconsidered", in *Palestine Exploration Quarterly* 124 (1992) 124-143.

Mitchell, T.C. – Joyce, C., "The Musical Instruments in Nebuchadnezzar's Orchestra," in D. J. Wiseman (ed.), *Notes on Some Problems in the Book of Daniel*, London 1965,19-27.

Monti Amoroso F., *Salmi, Tehillim. Un canto ogni giorno, un canto per ogni giorno,* Milano 1999.

Sendrey, A., *Music in Ancient Israel*, New York 1969.